

พลังลึกลับของ

กัญญา มัทธูโระ

"ทะเกะ"

นอกจาก ใบอ่อนของต้นเมเปิ้ลที่เริ่มผลัดใบเป็นสีเขียวดั่งมรกตแล้ว ในฤดูใบไม้ผลิจนถึงฤดูร้อน ไม้สีเขียวอีกประเภทหนึ่งที่งามเป็นพิเศษคือ "ทะเกะ" หรือไผ่ซึ่งพบได้ตามป่าเขาทั่วไปในญี่ปุ่น วันใดที่อากาศไม่ร้อนมีแสงแดดอ่อนๆ ลมเบาๆ ไซมา วันนั้นจะยิ่งทำให้ป่าไผ่ทั้งดงงาม และไพเราะไปด้วยเสียงใบไผ่ถูกลมไปมา

▲ ไผ่ต้นสูงใหญ่ล้อมรอบทางเข้าประตูวัด Jizou-in เกียวโต

▲ ที่ชงชาเขียวทำจากไม้ไผ่

ไผ่' หรือทะเกะเป็นพันธุ์ไม้ที่คนญี่ปุ่นรู้จักนำมาใช้ประโยชน์ ตั้งแต่สมัยโจมง (ราว 15,000 ปีที่แล้ว) จากหลักฐานทางโบราณคดีที่มีผู้ขุดพบ เชื่อว่าคนในสมัยนั้นรู้จักนำเอาไผ่มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นต่อมาทั้งในการเกษตร และการประมง ไผ่ถูกนำมาใช้ทำเครื่องมือในการทำงาน เครื่องมือจับปลา กระบุง กระดังที่สานด้วยไผ่มีน้ำหนักเบาไม่ทำให้ฝักหญ้า และเมล็ดข้าวบอบช้ำ และยังสานตามขนาด และแบบที่ตนต้องการได้ง่าย

บ้านเรือนดั้งเดิมของญี่ปุ่นใช้ไผ่เป็นวัสดุก่อสร้างในหลายต่อหลายจุด ตั้งแต่คานหลังคา รั้วซัด ตะกั่วแวงดินก็มีลำไผ่คานไว้ ด้านในช่วยป้องกันความหนาวเย็น ให้ความร้อน และความชื้นได้ตามธรรมชาติ เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของญี่ปุ่นมาก

▲ นอกจากที่ชงชาแล้ว ช้อนสำหรับตักชาก็ทำจากไผ่เช่นกัน

▲ ที่ตักน้ำร้อนนำมาชงชาก็ทำจากไผ่

เครื่องใช้นานาประเภทในชีวิตประจำวันหรือเหตุการณ์ต่างๆ ตั้งแต่ตะกร้า ตะแกรง ตะเกียบ กล่อง แจกันประดับดอกไม้ ฯลฯ ก็ใช้ไผ่เป็นวัสดุทั้งสิ้น อุปกรณ์จำเป็นในพิธีชงชาหลายต่อหลายชิ้นก็เช่นกัน เรียกได้ว่าหากไม่มีไผ่ก็คงไม่มี “วะบิ ชะบิ” วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นเลยทีเดียว นอกจากพิธีชงชาแล้ว “วะบิ ชะบิ” ยังสัมผัสได้ในสวนแบบญี่ปุ่นอันลือชื่ออีกด้วย ไม่ว่าจะสวนน้ำหรือสวน

หิน ไผ่มักถูกใช้เป็นไม้ประดับอยู่เสมอ ป่าไผ่ในเกียวโต เช่น ทะกะยะยะชิ ที่อะระชิยะมะ หรือป่าไผ่ที่วัดอะดะชิโนะเนมบุทสึจิ กลายเป็นแลนด์มาร์คชื่อดังระดับโลกไปแล้ว และสำหรับศาลชินโตแล้ว ไผ่รอบๆ ศาลยังเป็นเครื่องแสดงอาณาเขตของเทพเจ้าอีกด้วย

วรรณกรรมเรื่องแรกของญี่ปุ่นในศตวรรษที่ 10 คือ “ทะกะยะยะริโมะโนะงะตะริ” ก็เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับไผ่ซึ่งต่อมาแพร่หลายกันใน

นามของ “คะงุยะฮิเมะ” หรือเจ้าหญิงคะงุยะที่ลุ่ม และป่าไผ่หนึ่งนำมาเลี้ยงจนโตหลังจากเกิดจาก กระบอกลไผ่ ความงามของเธอเป็นที่เลื่องลือไปทั่วจนมีเจ้าชาย 5 คนมาสู่ขอแต่เธอก็ปฏิเสธ และท้ายสุดได้กลับไปยังพระจันทร์ในคืนวันเพ็ญเดือน 8

นักพฤกษศาสตร์เชื่อว่าทั่วโลกมีไผ่ราว 1,200 ชนิด และ 600 ชนิดพบได้ในญี่ปุ่น ไผ่เป็นไม้เขตร้อนมีใบเขียวชอุ่มทั้งปี ทุกๆ ปี ไผ่จะแตกหน่อใหม่ และเพียงไม่กี่วันก็จะโตเป็นลำไผ่สูงใหญ่ มะทะกะไผ่ขนาดกลางเส้นผ่าศูนย์กลางราว 15 เซนติเมตร สูงราว 20 เมตรเหมาะสำหรับก่อสร้างหรือทำเหตุการณ์เป็นไผ่ที่โตเร็วมากราว 121 เซนติเมตรต่อวัน โมโซจิคุไผ่ที่เดิมมีถิ่นฐาน

1	2
3	4
5	6

1. ไผ่รอบๆ สวนงามของวัด Enkou-ji เกียวโต
2. โมโซจิคุ
3. เพิ่งแตกหน่อใหม่ได้ไม่กี่วัน
4. ไผ่มักถูกใช้ทำเป็นเชิงเทียนในเทศกาล light up ตามที่ต่างๆ
5. โมโซจิคุบริเวณเขา Otokoyama
6. เทศกาลประดับไฟฤดูหนาวที่ป่าไผ่ Arashiyama

7	8
9	10

- 7. ไม้สดยังใช้เป็นแจกันได้อีกด้วย
- 8. แจกันไม้สาน ราคาค่อนข้างสูงสำหรับของฝีมือดี
- 9. ไม้نانาประเภท
- 10. ป่าไผ่ด้านหลังวัด Adashino Nenbutsu-ji เกียวโต

ในประเทศจีน ขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลางราว 18 เซนติเมตร สูงราว 22 เมตร โดวันละ 119 เซนติเมตร ไผ่ทุกพันธุ์ที่มีข้อไผ่ (จิกุคัง) ใหญ่จะมีอายุยืนยาวกว่าต้นที่มีข้อเล็ก โดยเฉลี่ยจะอยู่ได้ราว 20 ปีโดยจะสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่ตัวข้อจะไม่ใหญ่ขึ้นตามไปด้วย ที่น่าแปลกคือ ไผ่เป็นไม้พันธุ์เดียวกับข้าวมีรากลึกใต้ดิน และเมื่อถึงเวลา ก็จะออกดอกมีเมล็ดไว้แพร่พันธุ์ ทว่ารอบของการออกดอกนั้นยาวนานมาก และยังคงออกดอกพร้อมกันเกือบทั่วโลก โมโซจิกุจะออกดอกทุกๆ 67 ปี มะทะเกะทุกๆ 120 ปี สะจิกุไผ่ขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางราว 3-10 เซนติเมตร สูงราว 10-15 เซนติเมตร หน่ออ่อนกินได้ รอบการออกดอกไม่มีข้อมูลยืนยันเพียงพอ

จากการที่ไผ่ออกดอกพร้อมกันข้างต้นนี้ทำให้คนโบราณเรียกปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า “โคเคะเบียว” หรือ “ป่วยตายหลังออกดอก” เพราะต้นเก่าจะแห้งตายไปพร้อมกันหมด ส่วนดอกที่ได้ผสมเกสรระหว่างตัวผู้กับตัวเมียจะกลายเป็นเมล็ดร่วงลงมาออกหน่อออกต้นใหม่ต่อไป ครั้งสุดท้ายที่มะทะเกะออกดอกทั้งในญี่ปุ่น และที่ต่างๆ ทั่วโลกคือในปี 1970

ความลึกลับของดอกไม้ไผ่ยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดว่าเพราะอะไร หรือเพื่ออะไร บางคนเชื่อว่าเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมอย่างรุนแรง ไผ่จะออกดอกสร้างเมล็ดขึ้นมาสืบพันธุ์แทน อย่างไรก็ตามเมล็ดที่ร่วงลงมานั้นพื้นดินส่วนใหญ่มักกลายเป็นอาหารของหนูก่อนที่จะมีโอกาสแตกหน่อ ดังนั้นในปีที่ไผ่ออกดอกจึงมักเกิดหน่อออกมาทำลายไร่ร้างมากไปด้วย

หากรอบการออกดอกของมะทะเกะเป็น 120 ปีจริง ครั้งต่อไปคือปี 2090 สภาพแวดล้อมของโลกจะเปลี่ยนไปเช่นใดกัน

สถานที่ชมไผ่ดงงามในคันไซ

1) Takebayashi ป่าไผ่ที่ Arashiyama ในเกียวโต เดินราว 10 นาทีจากสถานี Arashiyama/Hankyu Kyoto Line ชมได้งามทั้งปี แต่จะสวยเป็นพิเศษช่วงฤดูใบไม้ผลิ และฤดูร้อน จุดที่งามที่สุดคือส่วนที่เป็นเนินโค้งแถวหลังวัด Tenryu-ji ไปจนถึงคฤหาสน์ Okouchi-zanso Teien

2) ป่าไผ่หลังวัด Adashino Nenbutsu-ji ในเกียวโต แถบ Sagano เดินราว 30 นาทีจากสถานี Arashiyama/Hankyu Kyoto Line ชมได้งามทั้งปี แต่จะสวยเป็นพิเศษช่วงฤดูใบไม้ผลิ และฤดูใบไม้ร่วง

3) วัด Chizo-in เป็นวัดที่รู้จักกันในนามของ Take no Tera หรือวัดไผ่ สวนเล็กๆ ที่หอมลุ่มไปด้วยต้นเมเปิ้ล และไผ่สูงใหญ่เขียวสด ชมได้งามในฤดูใบไม้ผลิ และฤดูใบไม้ร่วง เดินราว 12 นาทีจากสถานี Katsura/Hankyu Kyoto Line

4) ดงไผ่ที่เขา Otokoyama ระหว่างทางขึ้นไปยังศาล Iwashimizu-Hachimangu เกียวโต ไผ่ที่นี่มีคุณภาพดีมากจนโทมัส อัลวา เอดิสันนำไปใช้เป็นไส้หลอดไฟที่เขาพัฒนาขึ้น เดินราว 5 นาทีหลังจากลง Cable Car ที่ขึ้นมาจากสถานี Yawatashi/Keihan Line

